

ATATÜRK

Geometri Kitabı Yazmış!

Atatürk'ü tanıdıkça ne büyük bir önder olduğunu daha iyi anlıyoruz. Düşünceleriyle, yaptıklarıyla bize hep yol gösteriyor. Çocuklara, eğitime önem vermesi, bilimsel düşünceyi benimsemesi, bilim ve teknolojinin yaygınlaşması için çaba göstermesi... Tüm bunlar, şu anda dergimizin de ilkeleri. Bu nedenle onun ileri görüşlülüğüne hayran olmamak elde değil. Üstelik, Atatürk'ü tanımaya çalıştıkça bu ileri görüşlülüğün daha birçok örneğiyle karşılaşıyoruz. İşte bunlardan biri. Atatürk bir "Geometri" kitabı yazmış. Öğretmenlere ve bu konuda kitap yazacaklara yol gösterici olsun diye!

Atatürk, neden bir geometri kitabı yazmış? Bu sorunun yanıtını merak edebilirsiniz. Yanıtı vermeden şu sözleri okumaya çalışın. "Müselles-i mütesâviyül adlâ". Tekerlemeye benzeyen bu sözcüklerden ne anlıyorsunuz? Bu sözcükler, aslında

geometri terimleri ve "eşkenar üçgen" anlamındalar! Anlayacağınız, eskiden geometri terimlerinin okunması ve anlaşılması zormuş. Bunun farkında olan Atatürk, 1936 yılının sonbaharında uzmanları bir kitabevine göndermiş. Onlardan uygun gör-

Nazilli'de öğrencilerle birlikte...

Bir öğrencinin şiirini dinlerken...

Adana'da bir kız enstitüsünde

Atatürk, Sivas Lisesi'nde Türkçe terimlerle geometri anlatırken...

dükleri Fransızca geometri kitaplarından almalarnı istemiş. Kitaplar gelince birlikte gözden geçirilmiş. Bir plan belirlenmiş. Böylece bir geometri kitabının ilk çalışmaları başlamış. Kış ayları boyunca Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda bu kitap üzerinde çalışmış. Kitap, 1937 yılında yazarının adı olmadan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış.

Atatürk, bu kitapta geometri terimleri için bulunduğu Türkçe karşılıklara yer vermiş. Böylece boyut, uzay, yüzey, çap, çember, açı, üçgen, dörtgen, artı, eksi, çarpı, bölü, eşit, toplam gibi birçok matematik terimi ortaya çıkmış. Atatürk, bu sözcükleri türetirken bunların aynı zamanda okuyana ipucu vermesini de istemiş. Örneğin, "müselles" yerine türettiği "üçgen" sözcüğü, "üç" ve "gen" hecelerinden oluşur. "Üç", geometrik şeklin üç kenarlı olduğunu ifade eder. "Gen"se "genişlik" sözcüğünden gelmiş. Elbette, dört kenarlı bir geometrik şekil için de dörtgeni önermiş. Bu arada farkında mısınız, bu terimleri günümüzde de kullanıyoruz.

O dönemlerde bilimsel terimlerin Türkçeleştirilmesi için başka çalışmalar da yapılmış. Bu geometri kitabını da bu çalışmaların bir parçası olarak görebiliriz. Atatürk, bu çalışmalarda yalnızca kitap yazarak yol gösterici olmamış. Zamanın ünlü bir gazetesinde kimi matematik terimlerinin Türkçe karşılıklarının bulunması için yarışma açtırmış. Okulları dolaşarak matematik derslerine girmiş. Bu gezilerden biri Sivas Lisesi'ne yapılmış. Atatürk, 9. sınıflardan birinin geometri dersine girmiş. Bir kız öğrenciyi tahtaya kaldırmış ve ona soru sormuş. Öğrencinin sorduğu soruya yanıt vermekte zorlandığını görünce, almış tebeşiri eline, geometri anlatmaya başlamış. Hem de yeni Türkçe terimlerle.

Atatürk'ün matematik dersini sevdiğini ve bu derste ne kadar başarılı olduğunu biliyoruz. Onu geometriyle ilgili kitap yazmaya yönelten nedenlerden biri de, belki de budur. Nedeni ne olursa olsun, eğitim için, dilimizin Türkçeleştirilmesi ve bilimin anlaşılması için önemli bir hareket başlatmış. Bu yıl, onun doğumunun 125. yılını kutluyoruz. Çeşitli etkinlikler düzenleniyor. Bu etkinliklere katılın. Onu daha iyi tanımaya çalışın. Çünkü, Atatürk, neredeyse yaptığı her işle bir yol gösterici.

Atatürk'ün matematik dersini sevdiğini ve bu derste ne kadar başarılı olduğunu biliyoruz. Onu geometriyle ilgili kitap yazmaya yönelten nedenlerden biri de, belki de budur. Nedeni ne olursa olsun, eğitim için, dilimizin Türkçeleştirilmesi ve bilimin anlaşılması için önemli bir hareket başlatmış. Bu yıl, onun doğumunun 125. yılını kutluyoruz. Çeşitli etkinlikler düzenleniyor. Bu etkinliklere katılın. Onu daha iyi tanımaya çalışın. Çünkü, Atatürk, neredeyse yaptığı her işle bir yol gösterici.

► **Tuğba Can**

tarih dersini dinlerken...

Yeni Türk harflerini öğretirken...

Mersin'de izcilerle birlikte...